

Recensie *Predikant & Samenleving*

Liberaal christendom: Ervaren, doen, denken: Rick Benjamins, Jan Offringa, Wouter Slob (redactie), samen met Klaas Douwes, Henri Frölich, Wilma Hartogsveld, Yvonne Hiemstra, Arne Jonges, Wilhelm Lagrouw, Alke Liebich, Sytze Ypma

Op initiatief van Rick Benjamins en Sytze Ypma, komen sinds 2013 een aantal theologen samen onder de naam Relivant. Allen komen ze uit de Vereniging van Vrijzinnige Protestanten en Op Goed Gerucht. Zij willen uitdrukking geven aan een liberaal christendom en laten zien wat daarin van belang is voor mensen van nu. Het woord 'liberaal' kan verwarring oproepen. In een interview met de redacteurs dat u kunt vinden op de website van de uitgever stellen zij duidelijk dat "dit boek niet de huistheologie behelst van de VVD of D66" maar dat het een theologie is die er vanuit gaat "dat er niet een instantie is die van buitenaf kan bepalen of opleggen wat jij moet geloven. Dus geen paus, geen kerk, geen geloofsbelijdenis of gedachtenstelsel dat dwingende voorschriften geeft. Maar wel een open en zelfkritische houding om de inzichten van het christendom in onze wereld te beluisteren en te doordenken."

De theologen die samen Relivant vormen hebben een prachtig boek geschreven dat verdient met aandacht gelezen en herlezen te worden. Een boek waarvan je hoopt dat niet alleen kerkmensen het lezen, maar ook opgepakt wordt door precies die politici en opiniemakers die met verbazing toezien hoe religie weer op de agenda is gekomen, terwijl zij dachten dat deze menselijke activiteit op sterven na dood was, en die over religie maar op twee manieren kunnen denken: of je gelooft alles letterlijk wat in de bijbel of welk ander religieus geschrift staat, met voorbijgaan van al je rationele vermogens of je bent daaraan voorbij, en hebt religie helemaal van je afgeschud. Veel predikanten, kerkmensen en anderen weten al dat dit een onderscheid is dat aan de werkelijkheid op geen enkele manier recht doet, en het lijkt me van groot belang dat dit inzicht ook opinie- en beleidsmakers bereikt.

Het boek bestaat uit twee delen: Het eerste deel bestaat uit hoofdstukken die samen een liberale theologie vormen: een plaatsbepaling van de liberale theologie, hoofdstukken over waarheid, het verstaan van de wereld, de Geest, Jezus Christus, God, en daarna hoofdstukken over de Bijbel, de liturgie, het gebed, rituelen, kerk en wereld. In het tweede gedeelte wordt duidelijk hoe een liberale theologie doorwerkt als we nadenken over geweld, vrijheid, liefde, seks, creativiteit en gastvrijheid.

Uit deze Fundgrube van vragen, inzichten, discussies wil ik een paar momenten naar voren halen. In hoofdstuk 1 beschrijft Benjamins het verschil tussen een orthodoxe en liberale theologie. In een orthodoxe theologie laat de mens zich vormen door de christelijke traditie en kerkelijke verkondiging. Een liberale theologie gaat uit van de wereld waarin we mens zijn en ziet dat in de Bijbel en de traditie een perspectief wordt geboden dat helpt om onszelf te verstaan. (23 e.v.) Deze theologie wil geen ware beschrijving zijn van bijvoorbeeld God, Jezus, de heilige Geest, de schepping van hemel en aarde of de opstanding, maar wil ons laten zien hoe deze woorden ons niet alleen helpen om onszelf en de samenleving om ons heen te verstaan, maar ook ons "helpen om 'onder God' toegewijd te zijn aan wat het leven behoedt, begunstigt en tot bloei brengt." (36) De schrijvers zien in navolging van de

oudtestamenticus Walter Brueggeman de theologie als een gesprek van de schrijvers van de bijbel, de traditie en onszelf. (26 e.v.)

Een liberale theologie wil recht doen aan wat zich aandient. In wetenschap, maar ook in de ervaring van mensen. Een mooi voorbeeld daarvan is het hoofdstuk over het Gebed na het gebed. Dat begint met de woorden: "Aan Wie het betreft," en terwijl Douwes al tastend en zoekend zijn aarzelingen bij het gebed heel serieus neemt en ons meevoert op een zoektocht naar spontane en rituele bidden en van beide de waarde formuleert, komt hij uiteindelijk uit bij: "God, ik geloof dat de bron van het gebed op de een of andere manier schuilt in ons verlangen naar meer" en probeert hij zin te vinden in de dagelijkse werkelijkheid "waarin ik sporen zoek van iets dat meer is dan het alledaagse. Sporen misschien van U." (137)

Deze twee hoofdstukken geven ook precies de breedte van dit boek aan: het pendelt tussen zeer heldere filosofische en theologische beschouwingen en aan de andere kant mooie en ontroerende uitingen van een persoonlijk doorleefd geloofsleven.

De kracht van een liberale benadering van de theologie wordt in het laatste hoofdstuk heel duidelijk. Daar wagen de redacteurs zich aan het thema van de Gastvrijheid. Ze doen dit in het licht van de huidige vluchtelingenproblematiek. In de hedendaagse discussie lijkt het soms alsof je maar twee posities in kan nemen: of je pleit voor een nagenoeg grenzeloze gastvrijheid, of je wilt alle grenzen van Europa sluiten voor vluchtelingen. In een liberale theologie vertelt de Bijbel ons niet zomaar wat wij in deze situatie moeten doen. We zijn veelmeer in gesprek met de Bijbelse teksten. In dat gesprek kunnen deze teksten ons nieuwe inzichten en richtingen voor denken en doen aangeven. Zo beginnen de schrijvers hun exercitie met de opmerking: "God geeft mogelijkheden, mag je zeggen, maar God levert ook moeilijkheden op." (219) Een mooi uitgangspunt waarmee ze recht doen aan de complexiteit van de huidige situatie en verschillende kanten van dit debat verkennen. Niet alleen de idee dat echte gastvrijheid daar begint waar mensen welkom worden geheten die niet welkom zijn, maar ook het gevoel van morele chantage dat je kan bekruipen wanneer je ziet dat sommige bootjes van bootvluchtelingen in het zicht van kustwachtschepen moedwillig tot zinken worden gebracht en zo gastvrijheid wordt afgedwongen. In het gesprek dat de liberale theologie wil zijn moeten we al deze posities erkennen. Juist wanneer al deze ook pijnlijke en schurende thema's en waarnemingen serieus worden genomen kan er misschien meer mogelijk zijn dan alleen een "onmachtig hartelijk welkom of een harde afwijzing." (221) Steeds weer zul je moeten luisteren naar alle stemmen en de belangen moeten erkennen van allen die deelnemer zijn in dit gesprek.

Door de uitgebreide literatuurverwijzingen aan het einde van ieder hoofdstuk is het boek daarmee ook een betrouwbare wegwijzer voor hen die zich verder willen verdiepen in deze materie. Op de website van de uitgever www.skandalon.nl kunt u ook materiaal vinden voor gebruik bij gesprekskringen.